

Magánügy-e a vallásoktatás?

(Az Ujság.)

A Szabadgondolkodás Magyarországi Egyesülete viharos népgyűlésén — mely a vallásoktatásnak az iskolákból való kiküszöbölése érdekében tartatott — nem egyszer hangoztatták azt a momentán jól hangzó és kibékítésre törekvő mondást, hogy hiszen világért sem a hit ellen akar e tiltakozás irányulni, sőt a vezérszónokok a vallás *szükséges* voltát sem tagadják, csak mint kötelező tantárgyat szeretnék az iskolákból eltávolítani s mint a család „magánügyé“-t a kellő helyre degradálni.

Hogy ez a kijelentés mekkora következetlenséget tartalmaz, azt nem is igen kell hangsúlyoznom. Ha a jövő nemzedék nevelésénél csakugyan szükséges a valláserkölesli oktatás és alapozás, — a mint hogy még e tul radikális tábor néhány előkelő lelkű embere is talán ösztönszerűen, beképzelt elvei ellenére érzi — akkor ez már nem képezhet semmiféle magánügyet, hanem szükségszerűen a *közérdeket* kell szolgálnia; még pedig az iskolákban való terjesztés által, *mint a hogy minden szükséges és hasznos tudnivalót e közhelyről kell hirdetni* és nem a családok bizonytalan s kontrol nélküli munkájára bízni!

Erre természetesen a materializmus alapján álló szabadgondolkodók azt felelhetik, hogy bizony eszük ágában sincs a vallásnak és valláserkölesi tanításnak szükségességét komolyan állítani, s ha egy-két szónok ily értelemben nyilatkozott is volna, az csak a másik tábor iránti udvariasság, vagy még az egyéni lélekben megmaradt, régi emlékektől befolyásolt elfogultság szüleménye volt. Miután mi, valláserkölesi alapon álló és dolgozó asszonyok göresösen ragaszkodunk a vallásos felfogás közérdekét és nem magánügyet képviselő voltához, megpróbálom a mi asszonyi felfogásunk szerint okadatolni nézetünket.

A vallás szerintünk a tudománynak azon egyedüli kiegészítője, mondhatnám logikus bevégezése, mely a különféle tanulmányokat czélszerűen gyümölcsözteti s nemcsak a pusztá és magában még nem boldogító tudást, hanem a jellemfejlesztést és lelki emelkedést is eredményezi! Ha az iskola minden tanítványa előtt nem a halhatatlan lélekre mutat rá, nem a halhatatlan lélek magasabb igényeit és kötelességeit tanítja; ha csak egy ötletszerű, szeszélyszülte, ideig-óráig tartó életre és nem a felelősségérzetet és beszámolást követelő (nem csak jutalmat osztogató) örökkévalóságra neveli a jövő nemzedéket, hiába minden tudomány, minden haladás és szabadgondolkozás; az igazi tudnivalót, az igazi, jellembeli és erkölcsi haladást s az ebből eredő — alacsony tulajdonságok rabságából felszabaduló — igazi szabadságot, mely minden nemzet legfőbb erőssége és civilizációja, nem fogja nyújtani!

Ha valaki az említett gyűlés lefolyását és a vallási alapon álló ellenvélemények durva megszakítását olvassa, azt hiheti, hogy a régmúlt idők elfogult vallásosságáról van szó, mikor még a természettudományok felfedezése ellen a merev dogmákkal harcoltak s hogy valóban a föld forgását akarjuk leta-

gadni, vagy a teremtés nagyszerű lefolyását hét rövid napba összeszorítani! Ha egyik-másik egyház katekizmusa nincs is még korszerű magyarázatokkal ellátva, vagy a tudományokkal összhangba hozva, alig akad ma már olyan hitoktató, ki ezen képletes hagyományokat úgy ne tudná és akarná a növendék előtt magyarázni, hogy azok se a józan észszel, se a tanítvány többi tanulmányaival ellenkezésbe ne jöjjenek! Mert csak erről lehet szó. Sokan, nagyon sokan vagyunk, — és nemcsak mi, tekintély nélküli asszonyok, hanem korunk kiváló férfiai is — kik lelkiünk egész meggyőződésével valljuk és hirdetjük, hogy csak a dogma mozdulatlansága az, mely tényleg diszharmoniót teremthet a modern tudományokat befogadó lélekben! Az Isten eszme, a jézusi vagy mózesi gondolat, sőt mondhatnám a merevnek látszó, rosszul kezelt dogmáknak szelleme, kihámozandó magva és veleje olyan hatalmas és örök igazságokat tartalmaz, melyeket az egymást követő, legmodernebb korszakok sem nélkülözhetnek, a míg a pozitív tudomány csak ott végződik, a hol most és semmi biztos és megbízható okokra nem tud visszamutatni!

Ha a materializmus azt hiszi, hogy általa minden, sőt a legfontosabb probléma: az élet-halál problémája is már bőségesen meg van oldva, akkor ugyancsak hiszékeny és naiv egy tudomány; akkor mi vagyunk a realisabbak és kétkedőbbek, kik bár elfogadva a természettudományok észszerű vívmányait és felfedezéseit, becsapni nem hagyjuk magunkat általuk s a mely pontnál már a pozitív tudomány fel nem fedez előttünk semmit, azon nagy és kiváló lelkekre bizzuk magunkat, kik a világtörténelemben örökösen grasszáló materializmus közepette ösztönszerűen megéreztek és kötelelesszerűen hirdették a lélek magasabb műveltségét

dokumentáló Isten eszmét és ennek gyönyörű testvérgondolatát: a lélek halhatatlanságát.

A népgyűlés egyik szabadgondolkodó szónoka azt kiabálta az ellenkező véleményt képviselő tábor felé, hogy a hit csak butává teszi az embereket. Lát-szik, hogy a természettudományok egyoldalú tanulmányozása milyen szűk látkörűvé és elfogulttá teszi az embereket. Hiszen éppen a világtörténelem legnagyobb és legmélyebb szellemű gondolkodói mind az Isten eszmének és a lélek magasabb rendeltetésének voltak hívei. Ne felejtsek el, hogy Voltaire — a szabadgondolkodók nagy embere — az utolsó pillanatban, halála közeledtét érezve, mintegy keresztülhuzva egész életének czinizmusát, kápolnát építtetett e felirással: Voltaire — az Istennek. Mintha e tetteivel előrevetette volna árnyékát az egész materialista irány szűkszerűen bekövetkezendő végfelvonásának!

Nem egyszer irtam én azt már meg, hogy a szélsőségek sohasem képviselhetik a czélhoz vezető irányt. Valamint a vak-hit, a bigottizmus az emberiség gyermekkorát szimbolizálja, éppen úgy az Isten eszmének könnyelmű eldobása, korunk féktelen szabadsága csakis a kamaszodó kor reakciójának tekinthető, melyből egy törvényszerű visszafordulás hozza majd meg azt a középuton haladó érett irányzatot, mely az igazi felelősségérzettel járó szabadsághoz vezet az emberiséget.

A humanizmus mindig fejlettebb korszakaiban, midőn az embertárs szenvedése fáj az egyénnek legjobban, elképzelhetetlen, hogy az igazságosabb külső berendezés mellett a lelki tragédiáknak egyedüli ellensúlyozóját, a szív örületes fájdalmainak egyedüli vigasztalóját: a vallást csakugyan megsemmisíteni kívánják! Mit használ a pusztá kenyér és Darwin teóriája a nagy lelki és testi szenvedésekkel, különösen

pedig a koporsó borzalmaival szemben! Ha nekem a lelkem majd megszakad egy sir behantolásánál, a hová egy kiszervedett testtel talán az egész életemet beletemették, vajjon mer-e engem valaki józan észszel egy darab kenyérrel megkínálni, vagy a természet-tudomány legvégső kifejtésével: a test felbomlásával, az egész egyéniségnek végmegszűnésével vigasztalni?! Mert joggal feltételezhetjük, hogy korunk sokat hangoztatott humanitása valamit csak kíván az élet legkegyetlenebb időszakában nyújtani?!

A míg a földön az anyagi jóléttől független lelki gyötrelem, reménytelen betegség és halál lesz, a míg a tudomány a leggyakoribb lelki fájdalmak, a legpusztítóbb betegségek ellen sem tud egyhamar semmiféle gyökeresen gyógyító felfedezést tenni, sőt az időnként nagy triumfussal hirdetett találmányok: a rádiumok és Röntgen-sugarak kipróbálatlanságuk miatt ezideig inkább ölnek, mint gyógyítanak, addig lelkiismeretlenség és kegyetlenség a kétségbeesésével és mélységes gyászával magára maradt emberiség lelkéből még azt a gyengén visszhangzó megváltói szózatot is: „ne féljetek, én veletek maradok a világ végezetéig“ — kiölni akarni. A legnagyobb szívtelenség a sirboltokból felénk hangzó egyedüli vigasztalásunkat: „mit keresitek a holtak között az élőt“? -- örökre elnémitani.

És ha ezentul az iskola elzárkózik a vallásoktatás elől, a magyar családok zöme pedig e „magánügy“ felkarolása helyett folytatja a zsuorozást, divathajhászást, és kaszinózást, orfeumozást, mint eddig, egész biztosra vehetjük, hogy egyelőre legalább (mert a fenkölt eszméket véglegesen megölni sohasem lehet) elhálványodik az evangélium áldott szava, s a nemzeteket fentartó erkölcs, szeretet, kegyelet és az élet halálban való felemelő reménység, mind a materializmus közönséges, szárnyalni nem tudó gondolatába fullad bele.

Ma lépten-nyomon hangoztatják, hogy immár nem a külső irányzat: a művészet vagy irodalom van hivatva nevelni a közönség lelkét, mint a hogy mi régiek azt becsületesen elgondoltuk, hanem megfordítva, a nagy tömeg lelkének és izlésének (legyen ez a lélek vagy izlés bármilyen) van egyedüli joga pl. egy jó vagy rossz irányu szindarabot tetszése szerint és csak szó-rakozás szempontjából fentartani vagy örök időkre elvetni. Az Ur Isten legyen hát irgalmas ahhoz a jövő művészetéhez és irodalomhoz, mely a mainál még lazább erkölcsű és lelkileg neveletlenebb tömeg szuggesztíójától fog függni.

